

Magdalena Ujma

Sprawozdanie z kwerendy w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie w dniach 20–28 IX 2013 r.

Hereditas Monasteriorum 3, 591-595

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magdalena UJMA

Instytut Historii

Uniwersytet Opolski

Sprawozdanie z kwerendy w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie w dniach 20–28 IX 2013 r.*

Celem drugiej kwerendy¹ w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie (Центральний державний історичний архів України у Львові) było uzupełnienie zebranej już w większej części bazy planów klasztornych. W czerwcu 2013 r. wyodrębniono 10 fondów (zespołów) zawierających plany. W lwowskim archiwum plany i mapy zostały wyselekcjonowane spośród innych akt i zgrupowane w dwóch dużych zespołach archiwalnych (nr 726 i 742). Z uwagi jednak na to, że nie wszystkie plany i mapy zostały przez archiwistów wyłączone z akt kasacyjnych, należało przeszukać również inne fondy w celu wyodrębnienia pominiętych egzemplarzy.

Plany

W zespole 146 (*Namiestnictwo Galicyjskie*) udało się odnaleźć kilka kolejnych planów. Należy do nich np. szkic budynku klasztoru bernardynów w Bochni umieszczony w zbiorze zawierającym materiały dotyczące klasztorów w Bochni, Myślenicach, Nowym Sączu, Tarnowie, Trzcianie, Tyńcu i in.² Znajdują się tutaj także plany kościoła i klasztoru augustianów-eremitów w Pilźnie³.

Interesujące rezultaty przyniosła kwerenda w zawartości zespołu 149 (*Sqd Szlachecki we Lwowie*). Akta tu zgrupowane są wynikiem pracy instytucji powstałej już w 1784 r., w miejsce zlikwidowanych staropolskich sądów ziemskich oraz grodzkich, i odzwierciedlają instytucjonalny i prywatny stan posiadania nieruchomości potwierdzony werdyktami sądowymi. Zostały tu odnalezione plany remontowanego w latach 1849–1850 opactwa dominikanek w Bełzie⁴. Ukazują one konstrukcję budynku klasztornego, kościoła klasztornego św. Mikołaja oraz obszar należących do mniszek realności. Przykład tego planu dowodzi, że szkiców konkretnego klasztoru należy szukać także w jednostkach wykazanych w inwentarzu archiwalnym jako miejsce przechowywania źródeł pozornie z nim niezwiązanych. Plan nieruchomości należą-

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 Pierwsza miała miejsce w dniach 7–29 VI 2013 r., por. sprawozdanie powyżej.

2 *Doniesienia, korespondencja, zapiski i inne dokumenty dotyczące organizowania, administrowania, spraw finansowych, gospodarczych i in. rzymskokatolickiego biskupstwa oraz konsystorza w m. Tarnowie (1816–1821)*, t. 9, f. 146, op. 84, spr. 239.

3 *Kwity, doniesienia, korespondencja i inne dokumenty na temat finansowego stanu rzymskokatolickiego skasowanego klasztoru Augustynów w Pilźnie (okręg tarnowski)*, *ibidem*, spr. 2556, k. 59.

4 *Sprawa o uznanie prawa własności między Mierzejewskim a jezuitami (1834–1850)*, f. 149, op. 2, spr. 5763, k. 134–137.

cych do dominikanek beńskich znajduje się bowiem wśród papierów dokumentujących spór o prawo własności toczący się między jezuitami a rodziną Mierzejewskich.

Pozytywny rezultat przyniosła kwerenda w zespole 160 (*Galicyska Krajowa Dyrekcja Skarbu we Lwowie*). Organ ten utworzono w połowie XIX w. z zamiarem wypełnienia luki po zlikwidowanej administracji dóbr i salin rządowych. Jego zadaniem było nie tylko ściąganie podatków, ale i czuwanie nad zarządem dóbr państwowych, kopalń soli i innych zakładów państwowych. Sprawilo to, że w obrębie tego zespołu znalazły się (obok papierów urzędowych) także akta dotyczące sprzedaży, wymiany i dzierżawy gruntów z funduszów państwowego i wyznaniowego. W opisie 5 znaleziono plany dwóch skasowanych klasztorów, dominikanów w Mościskach⁵ oraz brygidek w Samborze⁶. Kasaty tego ostatniego dotyczy kilkanaście znajdujących się tu tomów akt, które w większej części mają charakter finansowy i podatkowy.

Tabela 1. Wykaz przeszukanych jednostek archiwalnych oraz ilości znalezionych w nich planów i map klasztorów

Lp.	Fond	Opis	Sprawa	Sprawdzone	Niesprawdzone	Plany
1	146	7	267	X	–	–
2	146	14	271	X	–	–
3	146	66	305	X	–	–
4	146	66	2006	X	–	–
5	146	66	2007	X	–	–
6	146	66	2011	X	–	–
7	146	66	2016	X	–	–
8	146	84	239	X	–	tak
9	146	84	2049	X	–	–
10	146	84	2556	X	–	–
11	146	84	2557	X	–	–
12	146	84	2558	X	–	–
13	146	84	2559	X	–	–
14	146	84	2073	X	–	–
15	146	84	2074	X	–	–
16	146	84	2075	X	–	–
17	146	84	2076	X	–	–
18	146	84	2077	X	–	–
19	146	84	2078	X	–	–
20	146	84	3031	X	–	–
21	146	84	3543	X	–	–
22	146	84	3544	X	–	–
23	149	2	5763	X	–	tak
24	159	9	3569	X	–	–

5 *Sprawa oddania w dzierżawę spraw gospodarczych w m. Mościska*, t. 3: (1859–1860), f. 160, op. 5, spr. 2331–2332.

6 *Sprawa przejścia byłego klasztoru brygidek w Samborze na własność państwa*, t. 11: (1844 i 1812), f. 160, op. 5, spr. 2289.

Lp.	Fond	Opis	Sprawa	Sprawdzone	Niesprawdzone	Plany
25	160	5	2287	X	–	tak
26	160	5	2289	X	–	tak
27	160	5	2331	X	–	tak
28	160	5	2332	X	–	tak
29	187	1	1	X	–	–
30	187	1	5	X	–	–
31	726	1	1349	X	–	–
32	726	1	1359	X	–	tak
33	726	1	1383	X	–	tak
34	742	1	1518	X	–	–
35	742	1	1521	X	–	–
36	742	1	1526	X	–	–
37	742	1	1530	X	–	–
38	742	1	1532	X	–	–
39	742	1	1535	X	–	–

W tabeli 2 został przedstawiony wynik przeprowadzonej kwerendy według klasztorów. W sumie na 39 przebadanych jednostek w ośmiu znaleziono 28 planów siedmiu klasztorów.

Plany przedstawiające otoczenie budynków klasztornych stanowią w tym materiale zdecydowaną mniejszość i dotyczą klasztorów dominikanek w Bełzie oraz brygidek w Samborze. Najbogatszą dokumentację mają zabudowania klasztorne. Najliczniej reprezentowane są nieruchomości należące do dwóch klasztorów samborskich – bernardynów i brygidek.

Tabela 2. Tematyka odnalezionych planów i map klasztornych

Lp.	Miejscowość	Kościół	Klasztor	Teren	Razem	Sygnatury
1	Bełz	1	1	1	3	f. 159, op. 9, spr. 3569
2	Bochnia	–	1	–	1	f. 146, op. 84, spr. 239
3	Lwów	–	3	–	3	f. 726, op. 1, spr. 1359
4	Mościska	3	2	–	5	f. 160, op. 5, spr. 2331–2332
5	Pilzno	1	1	–	2	f. 146, op. 84, spr. 2556
6	Sambor	5	6	1	12	f. 160, op. 5, spr. 2287, 2299; f. 726, op. 1, spr. 1383
7	Złoczów	–	2	–	2	f. 146, op. 66, spr. 305
Razem		10	16	2	28	

Inwentarze

Niezależnie od kompletowania katalogu planów klasztornych kontynuowane były poszukiwania innego typu źródeł interesujących dla Projektu. W zespole 146 (*Namiestnictwo Galicyjskie*) znaleziono dwa wykazy zakonników z klasztoru augustianów-eremitów w Pilźnie⁷ oraz wykaz

⁷ Kwity, doniesienia, korespondencja i inne dokumenty na temat finansowego stanu rzymskokatolickiego skasowanego klasztoru Augustynów w Pilźnie, okręg tarnowski (1810–1816), f. 146, op. 84, spr. 2556, s. 59; Kwity, doniesienia, korespondencja i inne dokumenty na temat kasaty klasztoru Augustynów w Pilźnie, okręg tarnowski (1817–1824 i 1403, 1563), f. 146, op. 84, spr. 2557, s. 8.

mnichów przebywających w 1777 r. w opactwie benedyktyńców w Tyńcu⁸. W tymże zespole przechowywane są również: kilka spisów jezuitów galicyjskich z różnych lat⁹ oraz materiały dotyczące losów jezuitów po kasacie ich zakonu przez władze austriackie w 1847 r.¹⁰

Dla poznania losów klasztornych dóbr ruchomych ważna może się okazać dokumentacja nawiązująca toczącą się w 1851 r. dyskusję na temat sprzedaży zabudowań, a także mebli i innego majątku ruchomego klasztoru lwowskich jezuitów różnym miejskim instytucjom¹¹. Wiązało się to z przejęciem jezuickiego konwiktów położonego przy kościele św. Mikołaja i przekazaniem go uniwersytetowi. Informacje o ruchomościach lwowskich i samborskich jezuitów zawiera scharakteryzowany już wyżej zespół 187 (*C. k. Buchalteria Krajowa we Lwowie*)¹². Zachował się również spis wyposażenia kaplicy kościoła pojezuickiego w Kamieńcu (prawdopodobnie Wołyńskim) z lat 1773–1774¹³.

W złożonym z kilku tomów materiale źródłowym powstałym w okresie kasaty opactwa benedyktyńców w Tyńcu nie ma planów. Są natomiast inwentarze gospodarze wsi do niego należących¹⁴. Podobny charakter mają zamieszczone w tym samym zespole dokumenty dotyczące klasztoru augustianów–eremitów w Radomyślu¹⁵. Nie przyniosła pozytywnego rezultatu kwerenda w jednostkach 3543 i 3544 (zespół 146, *Namiestnictwo Galicyjskie*), zawierających akta dotyczące klasztorów jezuickich poza granicami Galicji – zawierają one materiał o charakterze gospodarczym¹⁶.

Odnalezione plany i inwentarze zostały sfotografowane. Przygotowano inwentarz planów, a w bliskiej perspektywie będzie zrealizowany zamiar wydania ich drukiem.

8 *Kwity, spisy, korespondencja na temat likwidacji klasztoru benedyktyńców w Tyńcu, okręg myślenicki*, f. 146, op. 84, spr. 2073, t. 1, s. 96.

9 *Spis członków zakonu jezuitów w Galicji na 1836 r.*, f. 146, op. 66, spr. 2007, k. 17; *Catalogus Provinciae Galicianae Societatis Iesu ineunte Anno MDCCCXLVIII, Leopoli Typis Institutii Staupigiani*, f. 146, op. 66, spr. 2011, k. 118–132; *Spis członków zakonu jezuitów w Galicji w 1855 r.*, f. 146, op. 66, spr. 2006, k. 20; spr. 2016, k. 6.

10 *Materiały na temat zaprzestania działalności przez zakon jezuitów, przydzielenia środków do życia starym zakonnikom i rozmieszczeniu misjonarzy. Rozporządzenia, protokoły, prośby i in. (1847–1849)*, f. 146, op. 7, spr. 2671, tu np. spis pensjonariuszy konwiktów (k. 13) i supliki zakonników o przyznanie pomocy finansowej (k. 62).

11 *Sprawa sprzedaży pomieszczeń, mebli i innego majątku klasztoru św. Mikołaja instytucjom m. Lwowa*, f. 146, op. 14, spr. 271 (1851 r.), k. 50.

12 *Wiadomości na temat ruchomego majątku, jaki znajdował się w kolegiach klasztorów jezuickich we Lwowie i Samborze (1776–1780)*, f. 187, op. 1, spr. 5, k. 13.

13 *Kwity, doniesienia, korespondencja i inne dokumenty na temat likwidacji klasztorów jezuickich poza granicami Galicji (1773–1774)*, f. 146, op. 84, spr. 3543, k. 11.

14 *M.in. Kwity, doniesienia, korespondencja i inne dokumenty na temat likwidacji klasztoru benedyktyńców w Tyńcu (okręg myślenicki)*, f. 146, op. 84: t. 1, spr. 2073 (1777 r.); t. 2, spr. 2074 (1777 r.); t. 3, spr. 2075 (1777 r.); t. 4, spr. 2076 (1778–1779); t. 5, spr. 2077 (1780 r.), spr. 2078 (1779, 1780 r.).

15 *Kwity, spisy, korespondencja i inne dokumenty na temat likwidacji klasztoru Augustynów w Radomyślu (okręg riaszewski)*, f. 146, op. 84, spr. 2049 (1782–1792).

16 *Kwity, doniesienia, korespondencja i inne dokumenty na temat likwidacji klasztorów jezuickich poza granicami Galicji*, f. 146, op. 84, t. 1: (1773–1774), spr. 3543, k. 92; t. 2: (1774–1775), spr. 3544, k. 112.

Tabela 3. Wykaz inwentarzy i spisów (według klasztorów) znalezionych w przejrzanych aktach

L.p.	Miejscowość	Klasztor	Rok	Dobra ruchome ogółem	Apteka	Obrazy	Muzykalia	Biblioteka	Tkaniny liturgiczne, sprzęt kościelny	Spisy mnichów	Kosztowności	Źródło
1	Galicja (ogółem)	jezuici	–	–	–	–	–	–	–	X	–	f. 146, op. 66, spr. 2016, k. 6; spr. 2006, k. 20; spr. 2007, k. 17; op. 7, spr. 2671, k. 13
2	Kamieniec (Wołyński?)	jezuici	1773–1774	X	–	–	–	–	X	–	–	f. 146, op. 84, spr. 3543, k. 11
3	Lwów	jezuici (konwikt)	1851	–	X	–	–	X	X	–	–	f. 146, op. 14, spr. 271, k. 30
4	Pilzno	augustianie- -eremici	1810–1816	–	–	–	–	–	–	X	–	f. 146, op. 84, spr. 2556, s. 59
5	Tyniec	benedyktyni	–	–	–	–	–	–	–	X	–	f. 146, op. 84, spr. 2073, t. 1, s. 96